

EVIDENSBASERAD PRAKTIK

*Inom området
funktionsnedsättning*

Rapport från Forum Carpes arbete på väg mot en evidensbaserad
socialtjänst inom funktionsnedsättningsområdet i Stockholms län
September – December 2013

Bakgrund

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har sedan 2011 ingått årliga överenskommelser med regeringen om stöd till en evidensbaserad praktik, EBP, för god kvalitet inom socialtjänsten. Evidensbaserad praktik innebär en medveten och systematisk användning av flera kunskapskällor för beslut om insatser. Tanken är att brukaren och de professionella utifrån bästa tillgängliga kunskap, brukarens erfarenheter och den professionelles expertis fattar beslut om lämpliga insatser. Evidensbaserad praktik förutsätter brukarmedverkan. Brukaren och dennes närstående ska därför vara delaktiga i den mån de kan och vill.

Från och med 2013 ingår även verksamhetsområdet stöd till personer med funktionsnedsättning i överenskommelsen. Utifrån en kartläggning som SKL gjorde 2012 har parterna enats om tre angelägna områden för utvecklingsarbete: förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning, förstärkt brukarmedverkan samt att initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning.

Rapport från Forum Carpe hösten 2013

Rapporten är skriven utifrån SKLs mall för rapportering av satsningen samt Forum Carpes och Äldrecentrums ansökan inför satsningen. De nummerade, kursiva rubrikerna är de rubriker som SKL har och övriga rubriker är utifrån den ansökan som skrevs inför satsningen.

1. Förändringar under 2013 vad avser den strukturella uppbyggnaden av länets stödstruktur (organisation, arbetsgivare, samverkans- och styrgrupper etc.). Särskilt bör det ”politiska ägarskapet och styrningen” förtydligas.

Forum Carpe blir under 2013 en ny del av strukturen kring EBP i Stockholms län. Projekt Carpe startade som ett ESF-finansierat projekt 2009 och arbetar sedan dess med verksamhets och kompetensutveckling för medarbetare inom funktionshinderområdet. När Projekt Carpe avslutades 2012 enades kommunerna i länet att man ville fortsätta satsa på området och Forum Carpe startades. Forum Carpe ägs av de deltagande kommunerna, i dagsläget 24 av länets kommuner. Forum Carpe har en styrgrupp där representanter för nio kommuner finns med. Ordförande och administrativt ansvariga är Stockholms stad. Parallellt med Forum Carpe bedrivs fram till sommaren 2014 ett ESF-finansierat projekt, projekt Carpe 2. Projektets övergripande mål är att personer med funktionsnedsättning får stöd och service av medarbetare som har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter.

Samverkan i Carpe

Hela Carpe, d.v.s. Forum Carpe och Projekt Carpe 2, har ett regionalt och ett nationellt strategiråd. I det regionala strategirådet deltar KSL, Länsstyrelsen, FoU-Södertörn, FOU nu, Habilitering & Hälsa (SLL), Kommunal samt Consensio, som också är ett ESF-projekt som ägs av Försäkringskassan.

I det nationella strategirådet ingår representanter från Socialstyrelsen, Handisam, FUB, Attention, Autism och Aspergerförbundet, Hjälpmedelsinstitutet, Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft samt Kommunal på riksnivå. Förutom dessa har Forum Carpe en referensgrupp med representanter från intresseorganisationerna på länsnivå samt kontaktpersoner i kommunerna i form av Carpe kommunansvarig, CKA och Kompetensombud. Kompetensombud är represen-

tanter från olika arbetsgruppen i de deltagande kommunerna som har både chefens och kollegors förtroende och är intresserade av utvecklingsfrågor. Carpe kommunansvarig, CKA, är representanter från alla deltagande kommuner, stadsdelar samt de två företag som nu deltar i Projekt Carpe 2. CKA har i uppdrag att föra information från Carpe vidare ut i sin organisation samt att informera Carpes projektledning om vad som pågår i kommunerna.

2. Samverkan – inom ramen för den regionala stödstrukturen, mellan socialtjänsten och angränsande områden inom hälso- och sjukvården

Utifrån tidigare och pågående arbete har Carpe ett utarbetat samarbete med Habilitering och Hälsa i Stockholms län. Habilitering och Hälsa har under flera år mycket aktivt genomfört kompetensutveckling för Carpes deltagare och träffar sker regelbundet för att utbyta information och erfarenheter.

Gällande Satsningen kring EBP har Stockholms län gjort den uppdelningen 2013 att en projektledare med placering på Äldrecentrum arbetat med ”angränsande hälso- och sjukvård” och Forum Carpe har arbetat med länets kommuner. Regelbundna träffar och samråd kring arbetet har skett mellan Forum Carpe och projektledaren på Äldrecentrum.

3. FoU-miljöernas roll i de regionala stödstrukturerna

I Stockholms län finns i dagsläget två FoU enheter som har tydligt uppdrag att arbeta med funktionshinderområdet. FoU Södertörn som verkar i de södra länsdelarna och FoU nu som verkar i de nordvästra. Liksom när det gäller Habilitering & Hälsa har Forum Carpe ett nära utarbetat samarbete med FoU Södertörn. Regelbundna träffar 2-3 gånger per år då hela projektledningen och samtliga forskningsledare från FoU Södertörn träffas för att informera och diskutera aktuella arbeten inom verksamheterna. Även FoU nu, som relativt nyligen började arbeta med funktionshinderfrågor och Carpe har regelbunden kontakt och utbyter kunskap och erfarenheter. FoU nu och FoU Södertörn ingår tillsammans med Habilitering och Hälsa i Carpes regionala strategiråd.

FoU enheterna redovisar regelbundet resultat från sin forskning och sitt utvecklingsarbete på flera av Carpes kompetensutvecklingsinsatser.

4. Hur de alternativa utförarna berörs av och/eller har tillgång till stödstrukturen

Alla utförare oavsett huvudman som verkar i de deltagande kommunerna har rätt att delta i de aktiviteter Forum Carpe erbjuder. Samtliga kompetensutvecklingsinsatser inom ramen för satsningen på EBP kommer att erbjudas till såväl privata som kommunala utförare och till handläggare. Det möjliggör att knyta kontakter samt att få en bättre förståelse för de olika rollerna. Vid Carpes träffar för privata utförare informeras om satsningen och dess innehåll, samt att alla oavsett huvudman är del av och har möjlighet att ta del av detta. Då Stockholms län är stort och har många privata utförare är det dock en utmaning att nå alla, men spridningsarbetet pågår och kommer fortsätta under 2014. Vid samtliga tillfällen bjuds även in till diskussion och möjlighet att nätverka som en del av kompetensutvecklingen. På så sätt finns tillfälle att skapa nya kontakter och att lära av och med varandra.

5. Den regionala stödstrukturens arbete med brukarmedverkan/samverkan med brukarorganisationer

Forum Carpe har regelbundna möten med berörda brukarorganisationer. FUB, Autism och Aspergerförbundet, HSO, RTP, Neuroförbundet, DHR, Afasiföreningen och Hjärnkraft bjuds in till varje tillfälle. Vid dessa träffar har och kommer arbetet kring EBP diskuteras.

Stockholms Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor har fått information om satsningen vid ett av sina möten av Funktionshinderombudsmannen Riitta-Leena Karlsson. En plan för vidare kommunikation till länets övriga råd kommer att göras. Till den webbkartläggning som skickats ut till samtliga kommuner som en början på arbetet i länet var Autism och Aspergerförbundet med och kom med synpunkter på innehåll och upplägg.

I planeringen av vårens aktiviteter kommer brukare att delta och bidra med innehåll på flera av de aktiviteter som Forum Carpe planerar.

6. Hur utvecklingsarbetet har inletts rörande personer med funktionsnedsättning i relation till den plan för utvecklingsarbetet som länet sänt in till SKL under 2013

Kommunförbundet Stockholms län valde att dela uppdraget mellan Äldrecentrum och Forum Carpe, som är en kommungemensam funktion för verksamhets- och kompetensutveckling inom funktionshinderområdet i Stockholms län, där 24 av länets 26 kommuner ingår. Uppdraget omfattar även de två kommuner som ännu inte ingår i Forum Carpe. Äldrecentrums uppdrag gällde angränsande hälso- och sjukvård som i det här första skedet har omfattat Habilitering & Hälsa inom Stockholms läns landsting. Resultatet av båda uppdragen redovisas i den här rapporten.

Forum Carpe har arbetat och kommer att arbeta med alla tre områdena i utvecklingsarbetet det vill säga:

- Förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning.
- Förstärkt brukarmedverkan
- Initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning.

Nedan följer en beskrivning av hur långt arbetet kommit utifrån de målsättningar som finns i ansökan. Då flera insatser vänder sig till såväl vuxen- som barnverksamhet kommer de redovisas ihop, men i de fall något specifikt till barnverksamheter gjorts kommer detta beskrivas.

Målsättning

Målsättningen med höstens arbete inom de ansvarsområden som kommunerna har, var enligt ansökan att göra en nulägesbeskrivning som kan ligga till grund för ett fortsatt utvecklingsarbete i Stockholms län. Detta har gjorts, dels genom en webbenkät till utförare och beställare, och dels genom gruppdiskussioner på flera av Carpes träffar för exempelvis Kompetensombud, medarbetare på daglig verksamhet och på gruppboheter samt för barnhandläggare.

På längre sikt är målet med arbetet att utvecklingsarbetet sker på ett gränsöverskridande sätt mellan både beställare och utförare och mellan huvudmän samt att det finns en ökad medvetenhet hos chefer och nyckelpersoner om vilken kunskap som behövs inom området. Detta är en process som tar tid, men arbetet har påbörjats genom att informera och diskutera frågan.

Nulägesbeskrivning av hur arbetet bedrivs i kommunerna i Stockholms län.

Som en start på arbetet kring EBP gjordes en webbkartläggning av nuläget i kommunerna. Detta för att kunna hitta goda exempel att sprida och för att få en bild av hur man arbetar i kommunerna utifrån arbetet med att utveckla EBP inom socialtjänsten. Tanken är att kartläggningen ska ligga till grund för ett fortsatt utvecklingsarbete i länet. Som en mer fördjupad metod att kartlägga arbetet har gruppdiskussioner kring EBP skett, exempelvis på de kompetensutvecklingsinsatser som Carpe kallar ”Dag om boende” och ”Dag om daglig verksamhet” träff för Kompetensombud och en vid en träff för LSS-handläggare. Utöver detta har Stockholms stads funktionshindersinspektörers rapporter och Öppna Jämförelser använts för att få ytterligare en bredare bild av dagsläget.

Nulägesbeskrivning, webbkartläggning

Fyra webbkartläggningar skickades under november månad ut med liknande innehåll men till olika målgrupper; handläggare för barn och unga respektive vuxna. Utförarverksamheter för barn och unga samt till utförare av vuxenverksamheter. Kartläggningen kommer även under början av 2014 vara möjlig att svara på för de verksamheter som inte svarat än. Detta för att få en större bredd i resultatet.

Kartläggningen skickades till Carpes kontaktpersoner på myndighet/beställarenheterna i samtliga kommuner och stadsdelar samt till CKA. Den person i varje kommun och stadsdel som ansvarar för vidare kommunikation ut i sin kommun/stadsdel. CKA hade i sin tur i uppgift att vidarebefordra till enhetschefer i sin verksamhet för att dessa skulle svara på enkäten. De responderande verksamheterna har valt olika sätt att svara. Någon kommun har lämnat ett generellt svar som gäller all deras dagliga verksamhet respektive alla boendeenheter. Andra kommuner/stadsdelar/företag har valt att lämna ett svar per ansvarig chef.

Detsamma gäller handläggarnas svar. Vissa kommuner/stadsdelars handläggare har svarat övergripande för sina LSS-handläggare medan andra har lämnat ett svar per handläggare. Kartläggningen är på intet sett en hel bild av arbetet i Stockholms län utan ett nedslag och delbeskrivning av dagsläget.

Svarsfrekvens webbkartläggning

Totalt kom 130 svar in från 35 olika privata utförare, kommuner och stadsdelar. I Stockholms län finns 26 kommuner varav Stockholm består av 14 stadsdelar så sammanlagt 39 möjliga kommuner och stadsdelar att få svar ifrån. Av dessa 26 har Danderyd och Vaxholm (som inte ingår i Forum Carpe) ännu inte visat intresse för att delta. Vaxholm har fått möjlighet att svara på kartläggningen, men då ingen respons nyligen fås med Danderyd har de inte fått denna möjlighet än. Enkäten finns dock fortfarande öppen så att fler kommuner och företag kan svara.

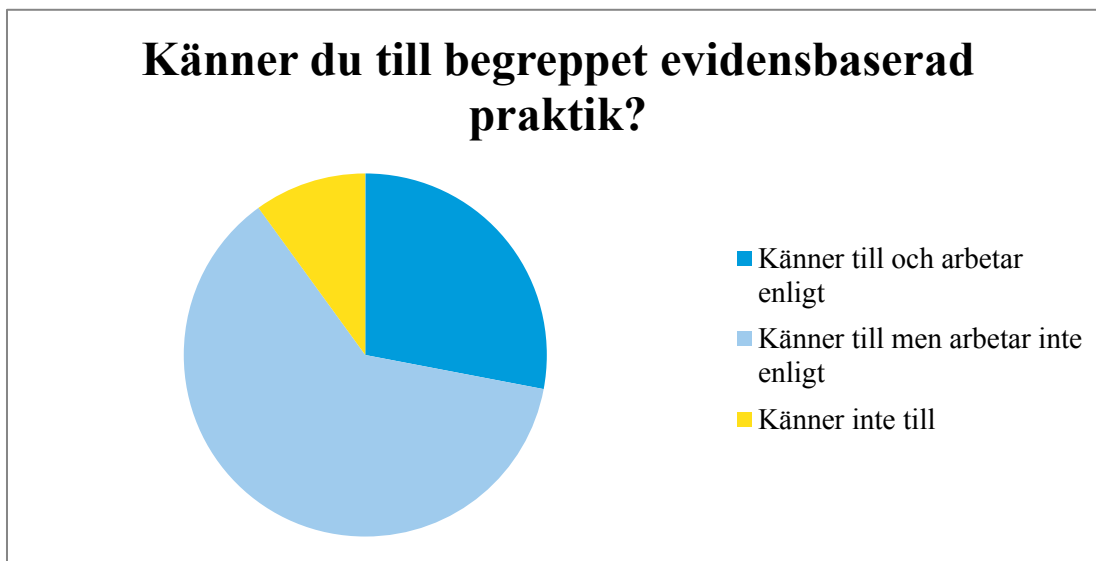
15 svar inkom från vuxenhandläggare och 11 svar från barn- och ungdomshandläggare. Totalt 26 svar från handläggare i 14 olika kommuner och stadsdelar.

12 svar från utförare av barn och ungdomsverksamhet och 92 svar från utförare inom vuxenverksamheter. Av de sistnämnda var 15 daglig verksamhet 38 boende och 9 personlig assistans. 7 korttidsverksamheter för barn och unga, 1 barn-och ungdomsboende och 3 barnassistansenheter har svarat. Totalt inkom svar ifrån 19 kommuner, 12 stadsdelar och 5 privata utförare.

Resultat webbkartläggning

Frågorna ställdes utifrån de tre områdena för utvecklingsarbetet och om EBP generellt - vad man känner till om EBP, arbetssätt samt önskemål om vidare kompetensutveckling. Respondenterna fick ge exempel på hur de arbetar, om de har material anpassade till målgruppen och vilka kompetenser och arbetssätt de har gällande brukarinflytande och systematisk uppföljning.

Av de som svarade uppgav 62 % att de kände till begreppet EBP, 28 % ansåg att det arbetar evidensbaserat och 10 % svarade att de inte kände till begreppet.

Av handläggarna svarade 11 % att de arbetade evidensbaserat, 77 % att de känner till det och 12 % att de inte känner till begreppet.

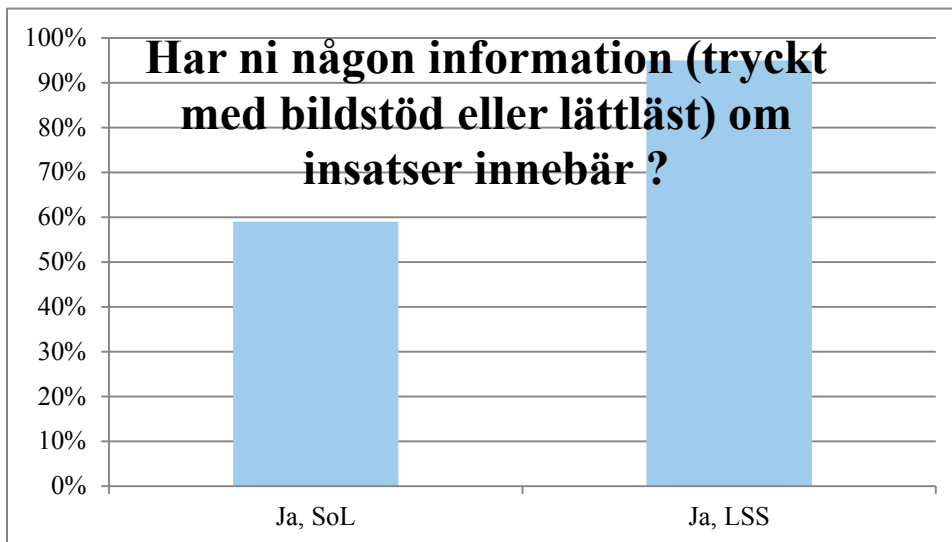

När frågan om man känner till EBP och om man arbetar enligt det, (*har diskuterats tidigare i Carpes arbete, exempelvis vid träffar för LSS-handläggare och verksamhetsutvecklare*) var det färre verksamheter som uppgav att man känner till EBP och/eller arbetar evidensbaserat än vad resultatet i webbundersökningen visar. Det kan bero på att de som vet vad EBP är, har haft en större benägenhet att svara på webbkartläggningen. Det är inte heller definierat vad som menas med ”känna till” vilket kan påverka resultatet.

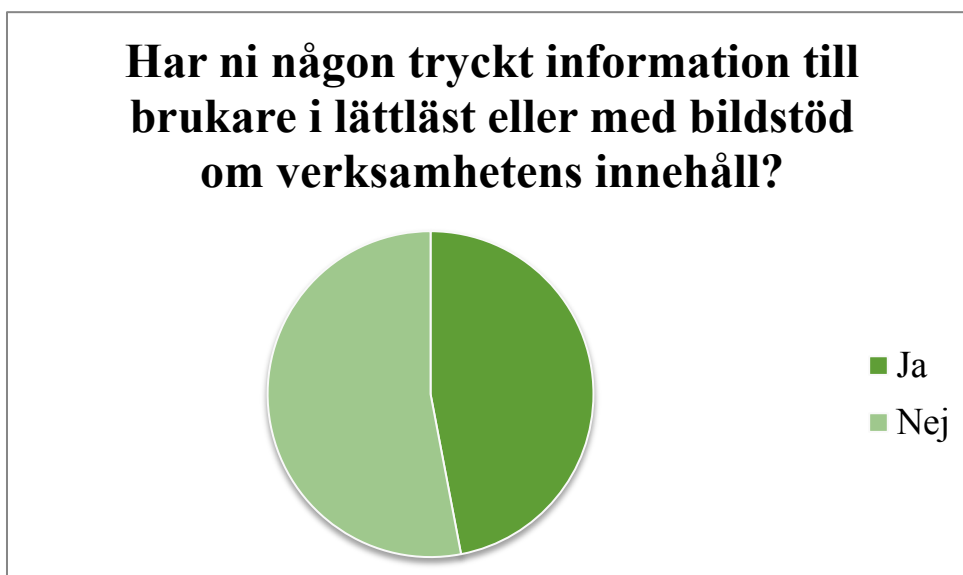
Information till och kommunikation med brukare

För att kunna arbeta evidensbaserat är information och kommunikation som brukare kan ta del av, förstå och vara delaktig i viktigt. Ett sätt för att underlätta för individen att förstå, de insatser man har rätt till och det stöd man kan få, är att ha tillgänglig information att ta del av.

59 % av LSS-handläggarna svarar att de har någon tryckt information (lättläst eller med bilder) om Socialtjänstlagen (SoL) som vänder sig till personer med funktionsnedsättning. 95 % uppger att man har liknande material om LSS.

På samma fråga ställd till utförarenheterna uppgav 47 % att de hade någon tryckt information med enkel text och/eller bilder till brukare om verksamhetens innehåll. 53 % hade det inte.

Samtliga barnhandläggare uppger att det är självklart att träffa barnet i samband med utredning. Exempel på svar:

”Vi träffar alla barn och försöker anpassa oss till barnets naturliga miljö. Försöker prata med barnet i den mån det går.”

”Vi har alltid ett möte med barnet, hemma, i skolan eller på kontoret men det är inte alltid som barnet pratar med oss.”

Exempel på svar från vuxenhandläggare i gällande samma fråga:

”Vid möte med individen och per brev och telefon”

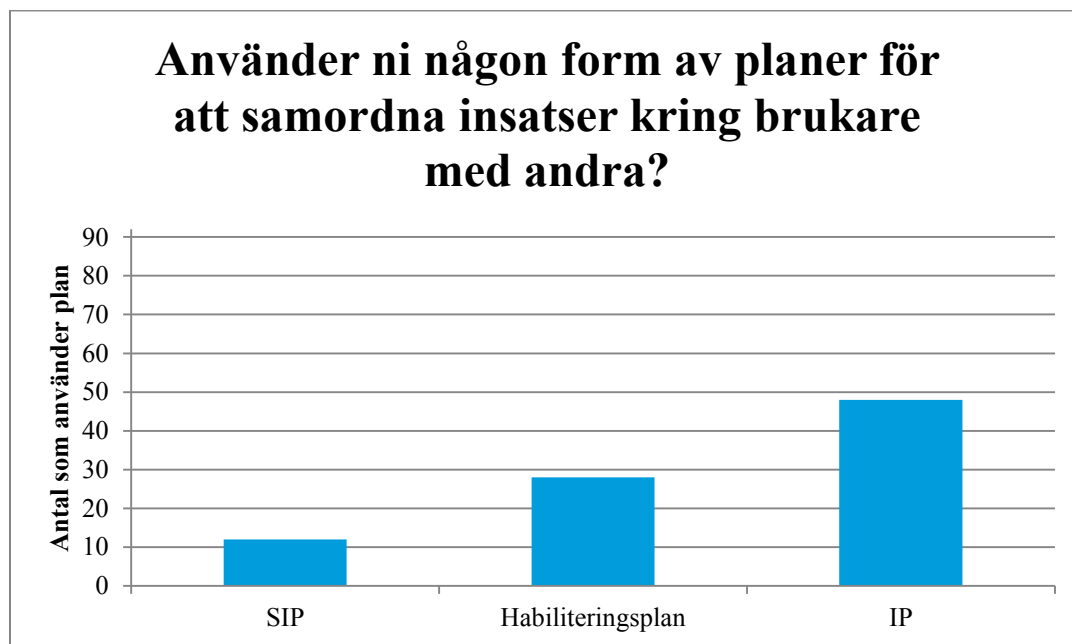
”Genom att vi träffar personen och ställer frågor utifrån DUR¹ Försöker även att återge vad personen själv säger när vi skriver utredningen.”

Samverkan/Samordning

Att samverka med andra utförare för att brukaren och dennes önskemål och behov sätts i fokus är viktigt. Av utförarverksamheterna svarar 48 stycken att de använder Individuell plan² (IP) för någon eller några brukare, 28 enheter använder habiliteringsplan³ och 12 enheter uppger att de använder SIP, samordnad individuell plan⁴.

På beställarenheterna uppger 23 enheter att de använder IP, 4 att Habiliteringsplanen används för samordning och 9 uppger att de använder SIP.

Svar ifrån utförare:

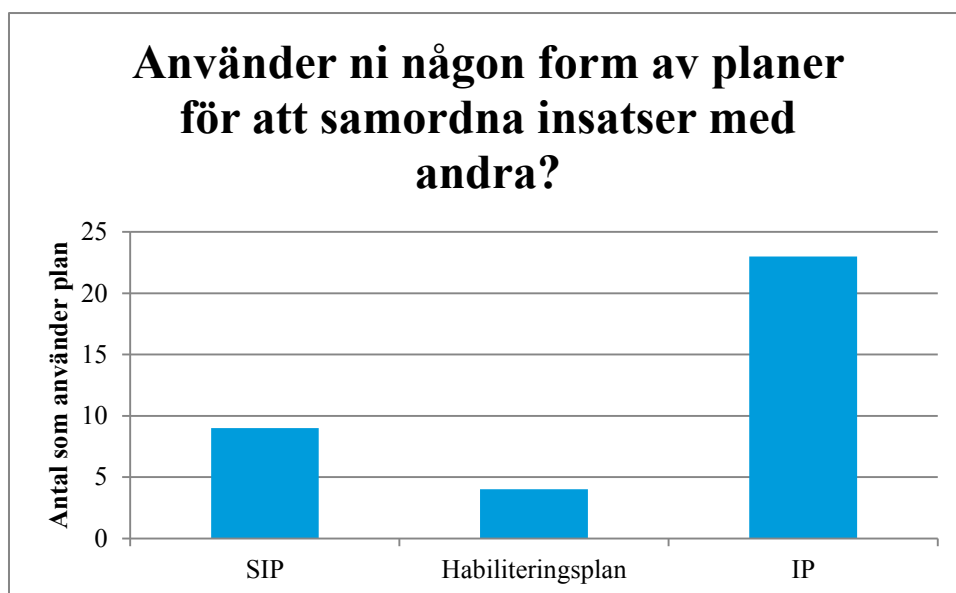
¹ Ett bedömnings-, utrednings- och uppföljningsinstrument som används av handläggare i Stockholms stad

² Begreppet individuell plan finns i LSS (Lag om särskilt stöd och service) som en rättighet för de som tillhör personkretsen enligt LSS. Individuell plan avser då planering av alla insatser kring personen som behövs för att uppnå målet; att kunna leva som andra

³ Habiliteringsplan är en plan där brukaren och tillsammans med personal gör en plan för insatser från Habiliteringen

⁴ SIP, görs när den enskilde behöver samordnande insatser av vård och omsorg. Planen görs för att öka den enskildes delaktighet

Svar från handläggare:

Se vidare längre ner under samverkan och samordning om övrig kartläggning som gjorts av samverkansrutiner.

Brukardelaktighet

På frågan ”på vilket sätt arbetar ni för att göra brukarna delaktiga i vardagen” framkommer fyra olika svarsområden.

- Via genomförandeplanen
- Via bomöten eller arbetsplatsmöten
- Via bildstöd/kommunikationsstöd av olika slag
- I form av vardagsnära val och daglig kommunikation

Exempel på svar:

”Genomförandeplaner, där brukaren är delaktig och påverkar innehållet”

”Alla enheterna förutom gruppboenden xxx har brukarråd/husmöten varje vecka där det ges möjlighet att påverka verksamheten genom att exempelvis önska mat och aktiviteter”

”Arbetar mycket med att stärka brukarens vilja i vardagliga händelser, berätta att de faktiskt kan önska och säga ifrån när de känner för det.”

”...vissa boende har valpärmar med bilder gällande mat, fritidsaktiviteter, etc..”

Att hitta vägar till kommunikation även för personer utan verbalt tal är en förutsättning för brukarinflytande och delaktighet. På frågan ”Har någon medarbetare i er verksamhet extra kunskaper hur man arbetar med att skapa strukturer för inflytande och delaktighet?” svarar:

- 13 personer Ja, Coachande/motiverande samtal
- 3 personer Ja, AKK (Alternativ kompletterande kommunikation)
- 2 personer Ja, Lättläst
- 1 personer Ja, Samtalsmatta

Ovanstående fanns som fasta svarsalternativ. Möjlighet att ge egna exempel flera svarsalternativ var också möjligt. Som egna exempel kom TAKK (Tecken som stöd), surfplatta och BBIC⁵upp.

Åtta handläggare svarar att de inte har någon medarbetare med dessa några extra kunskaper. Av utförarna svarar på samma fråga:

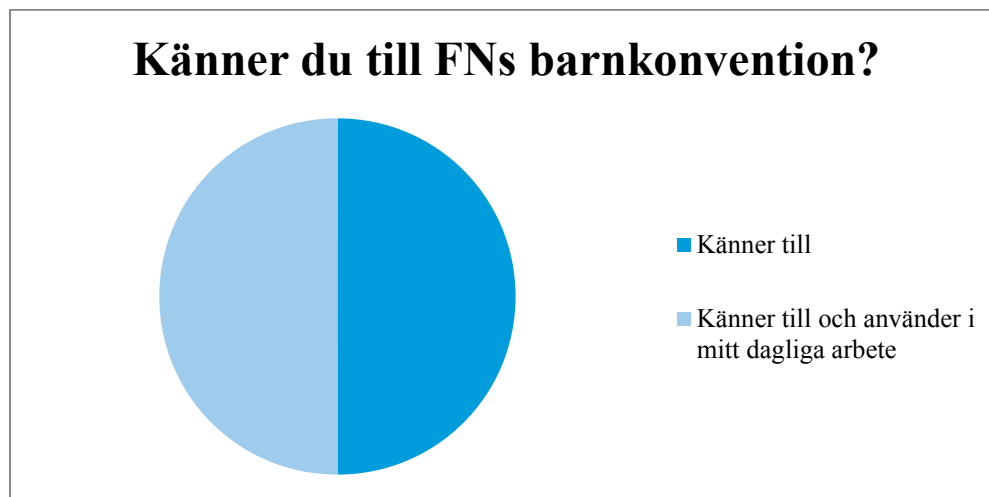
- 40 Ja, Coachande samtal
- 33 Ja, AKK
- 37 Ja, Lättläst
- 18 Ja, Samtalsmatta

Som egna exempel nämner ett flertal Sociala berättelser och tydliggörande pedagogik, även TBA (tillämpad beteendeanalys) och ESL (ett självständigt liv) togs upp som egna exempel.

Det var ingen större skillnad procentuellt sett mellan barn- och vuxenverksamheter förutom att det var betydligt färre, 14 % av barnverksamheterna jämfört med 42 % av vuxenverksamheterna, som ansåg sig ha extra kunskaper i Lättläst. Av handläggarna var kompetensen något högre jämfört med utförare gällande Coachande samtal, men lägre gällande de övriga tre föreslagna exemplen.

En fråga ställdes om FNs konvention för personer med funktionsnedsättning (SÖ:2008:26) samt om FNs barnkonvention (S2012.007). Handläggare och chefer fick svara på om de kände till dessa eller ej samt om de använde dem i sitt dagliga arbete.

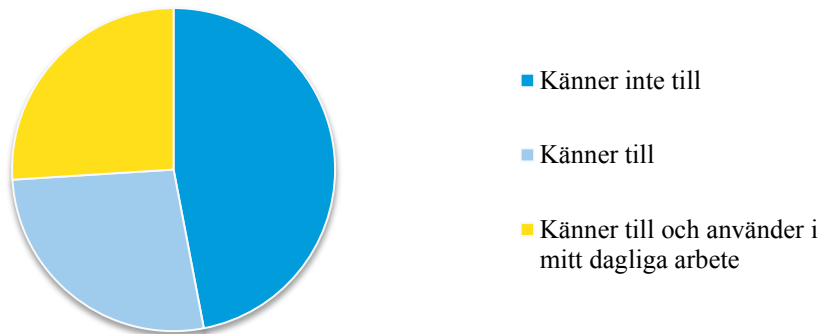
Samtliga barnhandläggare kände till Barnkonventionen och hälften uppgav att de arbetade med den i sitt dagliga arbete.

⁵ BBIC, Barnets behov i Centrum, en utrednings och handlägningsmodell med syfte att stärka barnperspektivet.

Av vuxenhandläggarna uppgav nästan hälften (47 %) att de inte kände till FNs konvention för personer med funktionsnedsättning. Drygt en fjärdedel 27 % uppgav att man använde den i sitt dagliga arbete.

Känner du till FNs konvention för personer med funktionsnedsättning?

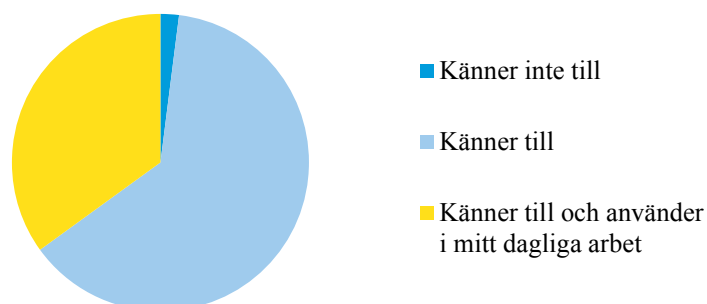
Av utförarna uppgav även alla barnverksamheter att de känner till FNs barnkonvention och cirka en tredjedel (36 %) uppger att den använder sig av den i sitt dagliga arbete.

Känner du till FNs barnkonvention?

I vuxenverksamheten känner alla utom 2 % till konventionen och 35 % uppger att man använder den i sitt dagliga arbete.

Känner du till FNs konvention för personer med funktionsnedsättning?

Carpe har och kommer fortsätta ha kompetensutvecklingsinsatser kring värdegrunden, alltså LSS-lagens intentioner och FN-konventionens innehåll kopplat till det dagliga arbetet och yrkesrollen.

ICF, som är WHO's klassifikation för funktionshinder, funktionstillstånd och hälsa är ett material där aktivitet och delaktighet är en del. ICF underlättar också användandet av ett gemensamt språk mellan olika huvudmän och fokuserar på individens förmågor. På frågan om man kände till ICF svarar totalt:

23 % att man inte känner till ICF.

28 % att de använder ICF i sitt dagliga arbete.

49 % att de känner till ICF men arbetar inte utifrån det.

Systematisk uppföljning

Systematisk uppföljning är ett område där många respondenter uppger att de känner sig osäkra och önskar mer kompetensutveckling inom. En enhetschef skriver *”Alla medarbetare borde få en grundlig utbildning i tänket och praktiska arbetet med genomförandeplanerna. Vi är en bit på vägen men det återstår en hel del. När medarbetarna verkligen förstått vad allt går ut på så ökar kvaliteten både i själva utformandet av genomförandeplanerna som i det dagliga arbetet hos brukarna.”*

En annan chef skriver *”Baskunskap ICF, delaktighet och inflytande, praktiskt konkret”*.

”Hur man på bästa sätt följer upp insatserna daglig verksamhet LSS och bostad med särskild service LSS barn och vuxna, enhetlig mall” är ett annat önskemål på vidare kompetensutveckling inom detta område.

Man efterfrågar metoder för uppföljning och utbildningsinsatser gällande exempelvis Samtalsmattor⁶.

Av svarade kommuner/stadsdelar/företag uppgav 21 att de genomför brukarundersökningar av olika slag och 5 kommuner/stadsdelar uppgav olika svar beroende på respondent. Två av de svarande uppger att de inte genomför brukarundersökningar. De flesta svarar att de gör brukarundersökningar i form av enkäter.

Av de som genomför brukarundersökningar svarade 32 % att brukarna är delaktiga på så sätt att de svarar på frågorna.

27 % svarar att brukarna svarar på frågorna och får en redovisning av svaren.

23 % svarar att brukarna svarar på frågor, får en redovisning och är med och analyserar svaren.

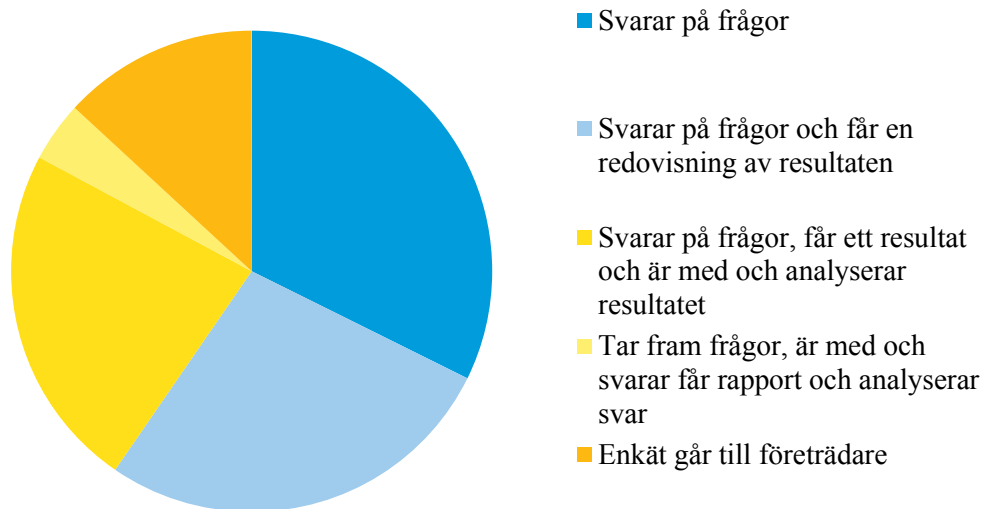
4 % svarar att brukarna är med vid framtagandet av frågor, såväl som svarar, får en redovisning och analyserar svaren.

13 % svarade att kartläggningen endast gick till företrädare.

En kommun lämnar olika svar beroende på vilken enhetschef som svarat.

⁶ Samtalsmattan som metod har utvecklats för att stödja personer att uttrycka sina åsikter och vara delaktiga i samtal i situationer där de har nytta av en kommunikation som stödjer och ersätter talet.

På vilket sätt är brukarna delaktiga i brukarundersökningen?

När det gäller beställarenheter/handläggare anger fem kommuner/stadsdelar att de genomför brukarundersökningar av något slag och fem att de inte gör det. Två kommuner/stadsdelar uppger olika svar beroende på respondent. De svarande handläggarna uppger exempelvis att brukarundersökningar används ”För att se om det finns förbättringsområden som vi kan ta med i VP och i vårt dagliga arbete. Tas även upp på APT”

Reflektion

När frågan ställdes vid ett seminarium för handläggare om man känner till begreppet evidensbaserad praktik var det många av de närvarande som svarade att de inte kände till begreppet men i webbenkäten svarar en majoritet att man känner till begreppet och/eller att man arbetar evidensbaserat. När samma fråga ställdes på ”Dag om boende/personlig assistans och daglig verksamhet” var det inte heller där många som kände till begreppet trots att en majoritet av utförarna uppger att man vet vad det är och även att man arbetar evidensbaserat. De inkomna resultaten stämmer inte överens med den bilden som ges vid träffar. Är det så att de som känner till begreppet har svarat? I så fall kan man då tänka sig att det är i dessa kommuner/sdf ett mera känt begrepp och där man inte känner till begreppet har man inte svarat på kartläggningen? Det är inte heller helt klart vad som menas, varken med att ”känna till” EBP, eller att ”arbeta evidensbaserat”. Forum carpe kommer att arbeta vidare med detta.

Kartläggningen fyller förhoppningsvis en funktion i att medvetandegöra fler personer om satsningen och om vägar mot en mer evidensbaserad praktik.

Det är, i förhållande till möjliga svar, få handläggare som svarat. Sannolikt är de som svarat personer som redan är insatta i begreppet EBP och därmed mer angelägna att svara. Det ser troligtvis väldigt olika ut i de olika sdf/ kommunerna. Några av de som svarat vet vi är föregångare medan andra som inte svarat har mer arbete kvar att göra.

FoU Södertörns rapport om barns delaktighet i handlägningsprocessen visar att det fortfarande finns många utvecklingsområden i handlägnings och uppföljningsprocessen för att barnen ska bli delaktiga och komma till tals.

I Stockholms stads funktionshinderinspektörens rapport beskriver de att 41 % av handläggarna i kontakten med brukarna använder alternativa kommunikationsmedel. De skriver vidare att efterfrågan på kompetensutveckling är störst vad gäller lättläst information, vilket 68 % prioriterar i sina svar. Utvecklingsbehov av bild och fotomaterial framförs därefter av 54 % och ökad användning av pictogrambilder önskas av 38 % av handläggarna. I övrigt framförs behov dels om att utveckla film som kommunikationsmedel, dels om utökad teckenspråksanvändning. Av de svarande ser 19 % inget behov av att utveckla alternativa kommunikationssätt med brukarna.

Stockholms stads funktionshinderinspektörer påvisar även i sina granskningar av den verksamhet som bedrivs i Stockholm att handläggarna i många fall behöver utveckla sin dokumentation för att möjliggöra uppföljning av de insatser de beviljar.

Forum Carpes projektledning upplever i dialog med medarbetare i kommunerna att man tycker att målformulering och koppling mellan social dokumentation, mål och uppdrag många gånger är svårt. En enhetschef beskriver i sitt svar detta tydligt:

”Alla medarbetare borde få en grundlig utbildning i tänket och praktiska arbetet med genomförandeplanerna. Vi är en bit på vägen men det återstår en hel del. När medarbetarna verkligen förstått vad allt går ut på så ökar kvaliteten både i själva utformandet av genomförandeplanerna som i det dagliga arbetet hos brukarna.”

Samverkan och samarbete

”Generellt behöver landstingen och kommunerna förstärka sitt samarbete om insatser till personer som behöver hjälp från både sjukvården och socialtjänsten” skriver Statskontorets i sin rapport om Evidensbaserad praktik i Socialtjänsten 2013.

I Carpes webbundersökning svarade 19 % av utförarenheterna att de inte använder någon form av plan/planer för att samordna insatser med andra kring brukarna. 49 % uppgav att de använde individuell plan för någon eller några av brukarna på sina enheter. 32 % angav att habiliteringsplan användes och 9 % uppgav att de använde SIP, samordnad individuell plan kring någon eller några av brukarna på sina enheter. (Flera svarsalternativ var möjliga) Enligt Öppna jämförelser 2013 har 27 av länets kommuner/stadsdelar rutin för att erbjuda individuell plan och 12 har det inte. Vidare uppger 13 kommuner/stadsdelar att de har en aktuell överenskommelse för samverkan med vuxenhabiliteringen och 26 att de inte har det. 22 kommuner/stadsdelar uppger att de har rutiner för samverkan med barnhabiliteringen 17 har det inte. Ungefär hälften svarar att de har rutiner för samverkan med missbruks- och beroendevården samt med verksamheter för barn och unga.

Både den webbundersökning Carpe gjort och Öppna jämförelser visar på att det finns brister i samarbetet mellan hälso- och sjukvård och kommunernas socialtjänst såväl på individnivå som på verksamhetsnivå. Även Carpes delprojekt kring personer med utvecklingsstörning och/eller autism samt förvärvad hjärnskada som åldras bekräftar den här bilden där samverkan, eller brist på fungerande samverkan, mellan huvudmän beskrivs få stora konsekvenser i åldrandet samt livets slutskede. FoU nu har också projekt runt personer med demens som bor på LSS boenden där samverkan visar sig vara ett utvecklingsområde. I det fortsatta arbetet behöver detta beaktas.

69 % av kommunerna/sdf uppger i Öppna jämförelser att de använder brukarundersökningar för att utveckla verksamheten. 60 % av de som svarade i Carpes webbkartläggning svarade att de genomförde brukarundersökningar av något slag. 69 % av kommunerna/sdf i Stockholms län har rutiner för att erbjuda individuell plan enligt Öppna jämförelser.

Kommunerna i Stockholmsområdet och Stockholms läns landsting har genom BUS-överenskommelsen bestämt att varje huvudman är skyldig att följa lagstiftningen och att samverka så att inget barn blir utan det stöd som barnet har rätt till. Huvudmännen är, står det i överenskommelsen överens om att:

- skapa förutsättningar för samordnade insatser till barn i behov av särskilt stöd
- samverka genom en lokal BUS-grupp där landstingets och kommunens verksamheter är representerade
- låta barnet och vårdnadshavaren vara delaktiga i planeringen och beakta deras synpunkter
- upprätta en samordnad individuell plan vid behov och tydliggöra uppföljningsansvaret
- aktivt bjuda in de fristående skolorna att ingå i de överenskommelser och rutiner om samverkan som finns mellan länets kommuner och landsting

Användningsområden för resultatet av webbkartläggningen

Genom kartläggningen har Carpe uppnått syftet både att hitta goda exempel där det fortsatta arbetet kommer att bli att ta reda på mer bakgrund till vissa svar för att förstå och kunna sprida dem. De önskemål om vidare kompetensutvecklingsinsatser som önskas stämmer överens med de kompetensinventeringar som Carpe tidigare gjort samt med de kompetensutvecklingsinsatser som görs. Att erbjuda värdegrundsdagar riktade till handläggare är exempelvis något som kartläggningen visar på kan vara en framtida insats. Sedan tidigare genomförs värdegrundsdagar riktade till alla oavsett verksamhet. Dessa tillfällen kommer erbjudas även fortsättningsvis. FN konventionen och LSS-lagens intention är grunden för dessa kompetensutvecklingsdagar. Att få ett brukarperspektiv och lyssna in vad brukarna tycker, är ett viktigt utvecklingsområde för att göra brukare i större grad delaktiga i brukarundersökningarna, exempelvis i framtagandet av frågor och i analys av resultatet.

Kunskapen om systematisk uppföljning behöver öka. Sätt att stödja kommunikation för och med personer med funktionsnedsättning är ett område som mer kompetens önskas inom. Detta är viktig kunskap i det fortsatta arbetet.

Att samordna insatser mellan utförare och beställare samt mellan olika huvudmän är ett stort utvecklingsområde. Carpe har haft tillfällen då handläggare och utförare möts och diskuterar ärendeprocessen. Flera tillfällen där detta diskuteras kommer att erbjudas.

Flera goda exempel finns på hur man gör brukare delaktiga exempelvis via APT och planeringsdagar för medarbetare och brukare ihop.

Annan kartläggning gjord för att beskriva nuläget

Tre andra tillfällen då frågor kring EBP och hur man arbetar i dag för att ge brukare inflytande genomfördes under hösten. ”Dag om boende”, ”Dag om Daglig verksamhet” och ”Dag om personlig assistans”. ”Dag om ...” är en kompetensutvecklingsform som Carpe använt under flera år. Dagen har ett tema och blandar föreläsning och diskussioner kring ett aktuellt och efterfrågat ämne. Årets tema för dag om var delaktighet. Carpe genomför dessa ”Dag om ...” under olika tidpunkter på året. Under ”Dag om daglig verksamhet” kom flera goda exempel upp på hur man inom daglig verksamhet arbetar med brukarinflytande. Exempelvis har många dagliga verksamheter Verkstadsklubbar eller APT för brukarna. Det framkom också att om medarbetaren har en gedigen kunskap om och förstår sitt uppdrag ökar det brukarnas delaktighet och inflytande. Många exempel på bildstöd och momentindelningar för att öka självständighet kom också upp. Detta visar sig också i Stockholms stads funktionshinderinspektörers rapport om daglig verksamhet. I deras granskning visade flera verksamheter på goda exempel på brukarinflytande.

På ”Dag om boende” nämndes brukarråd som ett forum där brukare får komma till tals och genomförandeplanen som ett verktyg för att ge brukare inflytande. Dock kom färre konkreta exempel upp under denna dag, men deltagarantalet var också lägre.

På en träff för kompetensombud fick dessa diskutera brukardelaktighet och inflytande.

Ett axplock av det som kom fram:

- Att få brukarens behov tillgodosedda vad gäller stöd som boende/rätt boendeform
- Uppföljning av brukarundersökningar med hjälp av samtalsmattor och pictogram-bilder.
- Skriver GP i jagform och lättläst
- Planera och välja sina dagliga aktiviteter med hjälp av bildschema
- ”Verkstadsklubbar” och arbetsmöten
- Säsongssamtal/medarbetarsamtal med brukare
- Möjlighet att prova flera olika grupper innan man börjar jobba
- Brukarråd där CKA kallar brukare och FUB- representanter
- Göra information mer tillgänglig med mer bildstöd t.ex. semesterlapp

Önskemål om framtida kompetensutvecklingsinsatser som kom upp är exempelvis:

- Förmåga att kommunicera på olika sätt, bildstöd, tydliggörande pedagogik, samtalsmattor etc.
- Coachande samtal
- Diskutera i personalgruppen vilket inflytande man faktiskt kan ha som brukare (och medarbetare)

På en träff för barnhandläggare under hösten framkom bland annat att:

- Man önskar få mer kunskap om ICF
- Samverkan mellan olika aktörer är viktigt
- LOV7 försvårar för handläggaren att informera om hur insatsen blir och att det är svårt att välja mellan många olika utförare för barn med funktionsnedsättning
- Man saknar instrument för att följa upp insatserna, att de motsvarar beställningen.

⁷ Lag om valfrihet

Påbörja en kartläggning av vilken forskning och material som finns inom området.

Via det kontaktnät som SKL erbjuder utvecklingsledarna har kontakt tagits med flera forskare inom området. Kompetensutvecklingsinsatser i Delaktighetsmodellen är inbokade under våren 2014. Pia Käcker forskare i Norrköping kommer också till Carpe i vår för att prata om sin forskning kring Pict-o-stat⁸. Ann-Marie Stenhammar kommer också att delta vid ett tillfälle under våren. FoU Nu kommer att rapportera om sin studie Barriärer till ett självständigt liv. FoU Södertörn har berättat om sin aktgranskning av handläggarakter ur ett barnperspektiv.

Kontakt har också tagits med Mälardalens högskola i Eskilstuna, där har Christine Gustafsson skrivit en rapport om "Tillämpning av pedagogiskt förhållnings- och arbetssätt (PFA) i teorin om Salutogenes". PFA är ett arbetssätt anpassat för personer med grav/måttlig utvecklingsstörning och som försöker se varje individ och dennes förmågor. Eftersom funktionshinderområdet är så heterogent kan inte en metod eller ett arbetssätt användas över hela området utan många olika verktyg behövs.

Genomförda och planerade kompetensutvecklingsinsatser gällande barn & ungas inflytande

Vid en kompetensutvecklingsinsats för LSS-handläggare informerade FoU Södertörn om "Barnperspektiv i LSS-akter En aktgranskning". Handisam är inplanerade att under mars månad rapportera om de intervjuer de gör med barn med funktionsnedsättning. En högskoleutbildning startar i februari "Att samtala med barn och unga med funktionsnedsättning". "Lyssna på oss" kommer vara en del av kursmaterialet där. En heldag om barnverksamhet planeras också i april där materialen kommer att tas upp. Deltar vid denna dag gör Ann-Marie Stenhammar.

På internationella barndagen anordnade Carpe en heldag för LSS-handläggare. Under dagen presenterades FoU rapporten: Barnperspektiv i LSS-handläggning – en aktgranskning. Kristina Engvall från FoU Södertörn presenterade rapporten som granskar hur barnperspektiv och begreppet "normalt föräldraansvar" används i LSS-akter. Dessutom berättade två handläggare från Sollentuna kommun om hur de arbetar med barnperspektivet. De berörde vikten av att samtala med barn, att skapa förutsättningar för delaktighet, svårigheter man möter i praktiken. På dagen användes också några av filmerna från diskuteradelaktighet.se

Genomförda och planerade kompetensutvecklingsinsatser gällande brukarinflytande

Kartläggningen visar att behovet fortfarande är stort när det gäller att få verktyg för att göra brukare delaktiga. Kurser, seminarier och föreläsningar om hur man använder och blir bättre på att använda alternativa kommunikationssätt är önskemål gällande fortsatt kompetensutveckling. Föreläsningar och kortare kurser kring alternativ kommunikation har erbjudits och kommer att fortsätta erbjudas av Forum Carpe.

På "Dag om daglig verksamhet" i december var deltagarna från många olika utförare kommuner såväl som privata utförare. Under dagen diskuterades empowerment och delaktighet. Föreläsarna kom från FoU Södertörn, Waxö omsorg och Kompetensutvecklingsinstitutet. Deltagarna diskuterade i grupper om rollen som medarbetare i daglig verksamhet och om hur de kan arbeta för att öka brukarnas inflytande.

⁸ Pict-O-Stat är ett enkätverktyg som använder sig av bildstöd och inspelat tal för personer med olika former av kognitiv funktionsnedsättning

På ”Dag om personlig assistans” i november föreläste Lottie Giertz, Linnéuniversitetet, utifrån sin avhandling ”Erkännande makt och möten” som handlar om inflytande och självbestämmande för personer med funktionsnedsättning som har personlig assistans eller andra LSS insatser och god man. Föreläste gjorde även Hanna Egard, Malmö Högskola, utifrån sin avhandling ”Personlig assistans i praktiken” som handlar om hur inflytande, delaktighet och självbestämmande kan skapas i samspelet mellan brukare och personliga assistenter i konkreta vardagssituationer.

Habilitering & Hälsa och Karolinska Institutet har i Carpes regi anordnat flera kompetensutvecklingsinsatser när det gäller AKK. Tillfällena har vänt sig till såväl handläggare som utförare. En arbetsgrupp har tillsatts för att se över möjligheten att göra ett bildstöd och/eller lättläst som hjälp för handläggare att förklara insatser enligt LSS och handlägningsprocessen för brukare.

Genomförda och planerade kompetensutvecklingsinsatser gällande systematisk uppföljning

I den kartläggning av nuläget i kommunerna som gjorts visar det sig att behovet är stort av vidare kompetensutveckling när det gäller hur man arbetar med systematisk uppföljning. Många respondenter önskar få grundläggande kunskaper om hur man arbetar med systematisk uppföljning, man vet inte riktigt var man skall börja och hur man använder sig av de resultat man eventuellt får in. Grundläggande kompetensutveckling inom detta område kommer därför att planeras in i det fortsatta arbetet.

Social dokumentation och genomförandeplan har och kommer Carpe att erbjuda föreläsningar och 2-dagarskurser i. Kurserna riktar sig specifikt till daglig verksamhet, boende eller personlig assistans. Ytterligare en seminarium är planerad gällande kopplingen mellan social dokumentation och systematisk uppföljning.

Under våren kommer dessutom Pia Käcker, forskare vid Linköpings universitet att delta vid ett kurstillfälle utifrån sitt utvecklingsarbete av Pict-o-stat. En föreläsning med Lars Oscarsson, professor på Ersta Sköndal högskola om EBP är inplanerad under februari månad samt en högskolekurs i EBP 7,5 hp för enhetschefer utan högskolekompetens.

”Att leda verksamhetsutveckling” 7,5 hp är en annan kompetensutvecklingsinsats för chefer som Carpe kommer genomföra till våren.

Planering pågår när det gäller att möta upp detta behov med kompetensutvecklingsinsatser exempelvis att visa Uppföljningsguiden.se och hur man kan använda den. Carpe omvärldsbevakar och har dialog med Socialstyrelsen gällande vägledning och föreskrifter om dokumentation som kommer under året.

Ökad medvetenhet hos chefer och nyckelpersoner om vilken kunskap som behövs inom området

För att arbetet med evidensbaserad praktik skall genomsyra hela organisationen krävs att såväl strategisk som operativ chef arbetar systematiskt för att öka exempelvis brukarinflytande. För att nå chefer och nyckelpersoner har Carpe vid träffar för enhetschefer och verksamhetsutvecklare haft en dialog om vad evidensbaserad praktik är, hur det kan tillämpas inom funktionshinderområdet samt hur den satsning som nu sker från socialdepartementet och SKL möjliggör ytterligare kompetensutveckling i ämnet. Att nå chefer och nyckelpersoner är en viktig fråga och en förutsättning för att nå resultat. Det är en viktig fråga att arbeta vidare med.

Kartläggning av vilken forskning och material som finns inom området

En omvärldsanalys och kartläggning av forskning och material är påbörjat och kommer att fortsätta under våren 2014. Carpes Yrkeskrav⁹ innehåller länkar och tips på litteratur. Carpes hemsida innehåller också länkar till aktuell forskning. Flera forskare inom området har eller kommer att ha kompetensutvecklingsinsatser i Carpes regi under våren.

Delar av projektledningen har träffat FoU nu bland annat utifrån studien ”Barriärer till självständighet för personer med funktionsnedsättning” Under våren kommer studien presenteras vid minst ett kompetensutvecklingstillfälle i Carpes regi.

Socialstyrelsen skriver i sin vägledning för brukarmedverkan om vikten med förankring på politisk nivå och om att brukarmedverkan och uppföljning på olika nivåer hänger ihop. Detta är något som Carpe informerar om och verkar för. Men som Socialstyrelsen också skriver tar det tid att förändra.

Som exempel på metoder för brukardelaktighet nämns Delaktighetsmodellen, DMO och Brukarstyrd utvärdering och kvalitetsutveckling Buku. Carpe kommer anordna en halvdagsföreläsning om DMO den sista januari samt anordna en kurs för nya utbildare i DMO. DMO är framtagen av FoU Skåne och det är också de som håller i kursen för utbildare. På kursen för att bli utbildare kommer även flera regioner (Södermanland, Örebro och Östergötland) att delta. Under våren 2014 kommer pilotkurser för vägledare i DMO hållas. Gällande Buku kommer ytterligare information samlas in för vidare planering av kompetensutvecklingsinsatser.

Delar av projektledningen har träffat Handisam utifrån de uppdrag myndigheten fått att tala med barn med funktionsnedsättning. Handisam kommer att delta under den delaktighetsvecka Carpe genomför under mars 2014 utifrån deras uppdrag ”Barn äger”.

7. Vad pågår i dag i Stockholms län för att få fram ett fungerande systematiskt uppföljnings-system, som kan beskriva vilka effekter insatserna har på individ och gruppnivå gällande kvalitet och resultat?

Ett exempel på vad som pågår är en utveckling av handläggningsmaterialet DUR i Stockholms stad för att utveckla hela handläggningsprocessen. Detta för att öka barn och ungas inflytande.

I Stockholms län är LSS-handläggare i flera kommuner ett genomgångsyрке. Att en person får träffa en ny handläggare vid varje tillfälle är inte ovanligt. Funktionshinderinspektörerna skriver i sin årsrapport 2012 att 39 % av handläggarna har arbetat mindre än 12 månader och 55 % av dem har arbetat upp till 24 månader. 40 % av handläggarna är mellan 20-30 år visar samma rapport. Funktionshindersinspektörernas rapport nr 7 där två stadsdelars handläggning och dokumentation av LSS-ärenden granskades visar på att 16 % av besluten i en stadsdel och 56 % i den andra hade följts upp under det senast året. Antalet individuella planer var endast sju i den ena stadsdelen och en i den andra. Hälften av brukarna saknade aktuell genomförandeplan hos myndighet och flertalet akter hade också mycket begränsat med journalanteckningar. Det höga antal handläggare som arbetat kortare än 12 månader kan påverka arbetet

⁹ Yrkeskraven beskriver grundläggande kompetenser inom funktionshinderområdet. De är framtagna under Projekt Carpe och har använts bl.a. i Socialstyrelsens vägledning om kompetens inom området.

med systematisk uppföljning negativt. Det blir svårt att få en regelbundenhet för såväl brukare, handläggare och medarbetare i utförarverksamheten.

FoU Södertörns rapport visar också på att det blir svårt att följa och följa upp insatser om dokumentationen är bristfällig. I *Öppna Jämförelser 2012* framkom det att endast 11 procent av samtliga kommuner i Sverige årligen följde upp alla beslut om gruppbostad för vuxna enligt LSS. I Stockholms län var det 28 procent som uppgav årlig uppföljning av insatsen och i uppgifter för Stockholm stad anger hälften av stadsdelarna att denna uppföljning sker. Vid presentation av Öppna Jämförelser uppger Socialstyrelsen att bristande uppföljning kan drabba personer som har svårt att göra sina röster hörda och framhåller vikten av kontroll över att insatsen fungerar.

Öppna jämförelser, funktionshindersinspektörernas och FoU Södertörns rapporter visar snarare på att en stabilare grund behöver byggas för att ha underlag för systematisk uppföljning.

Stockholms stads Funktionshinderinspektörer är ett exempel på hur kvalitetssäkring går till. Inspektörerna besöker verksamheten, talar med brukare och granskar akter. Detta för att säkerställa kvalitén och komma med förslag på förbättringsåtgärder.

8. På vilket sätt verksamhetsområdet stöd till personer med funktionsnedsättning har införlivats i den regionala stödstrukturen.

Inom funktionshinderområdet delades 2013 arbetet mellan Forum Carpe och Äldrecentrum. Forum Carpe träffar och har regelbunden kontakt kring utvecklingsarbetet med Äldrecentrum. De arbetar förutom med funktionshindersatsningen även med Bättre liv för sjuka äldre och inom ramen för det bland annat med kvalitetsregistren Svenska Palliativregistret och Senior alert. Sedan tidigare pågår en samverkan runt vissa av dessa med Carpes delprojekt runt Åldrande personer med utvecklingsstörning och/eller autism samt förvärvad hjärnskada och Äldrecentrum. En samverkan som fortsätter. En kontakt och första möten med Barn och unga satsningen har också inletts. Flera möten kommer ske under våren. Likaså har kontakt tagits gällande arbetet med E-hälsa.

9. Hur har länet/delregionen valt att bemanna utvecklingsarbetet rörande stöd till personer med funktionsnedsättning? Eventuella utvecklingsledare eller motsvarande omfattning av tjänsterna och anställningstid?

När det blev klart med hur arbetet skulle fördelas mellan Äldrecentrum och Forum Carpe anställdes en person på heltid på Forum Carpe. Denna person började sin anställning i slutet av september. Det är dock hela projektledningens ansvar att sprida information och kunskap kring arbetet med EBP samt att planera och genomföra kompetensutvecklingsinsatser. Utvecklingsledaren på Forum Carpe har en projektanställning i första hand till 30 juni 2014.

10. Eventuellt annat regionalt utvecklingsarbete att rapportera

Förutom ovanstående arbete har Forum Carpe tagit kontakt med de kommuner som inte är med i forumet idag det vill säga, Vaxholm och Danderyd. Vaxholm har vid ett möte informerats om EBP-satsningen och om Forum Carpe, vad ett medlemskap i forum skulle innebära samt att de oavsett får delta i de insatser som sker inom EBP-arbetet. Forum Carpe väntar in svar från dem gällande att gå med i Forum. Danderyds kommun har kontaktats vid ett flertal tillfällen och ett möte är inplanerat längre fram i vår.

Referenser:

Funktionshinderinspektörerna i Stockholms rapporter. www.Stockholm.se

FoU Södertörn ”[Barnperspektiv i LSS-akter. En aktgranskning - hur barnperspektiv och begreppet ”normalt föräldraansvar”](#)”.

Stadskontorets rapport om Evidensbaserad praktik i socialtjänsten
<http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2013/201317.pdf>

Öppna jämförelser 2013, <http://www.socialstyrelsen.se/oppnajokforelser/funktionsnedsattning>

Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd, BUS 2012 www.ksl.se

